

MARIOLA T. KOZUBEK

WSPÓLNOTA DZIECI I MŁODZIEŻY RUCHU FOCOLARI
MIEJSCEM KSZTAŁTOWANIA UMIEJĘTNOŚCI
POKONYWANIA TRUDNOŚCI

Musicie od siebie wymagać,
nawet gdyby inni od Was nie wymagali.
Św. Jan Paweł II

WPROWADZENIE

Preferowane w niektórych teoriach wychowania tendencje chronienia wychowanka przed stresem, oraz proponowane młodzieży wzorce szczęścia osiąganego na drodze indywidualizmu i samorealizacji, propagowane przez środki masowego przekazu i popkulturę, przynoszą zatrważające rezultaty w drugiej dekadzie XXI wieku. Jednym z najbardziej niepokojących zjawisk jest wzrost liczby samobójstw wśród dzieci i młodzieży (w wieku 5-19 lat), uwarunkowanych nie czynnikami psychiatrycznymi, lecz społecznymi. Fakt ten pokazuje, jak dalece młode pokolenia nie mają fundamentalnej odporności na sytuacje trudne (GUS 2011, s.10). Światowa Organizacja Zdrowia podkreśla, że do podstawowych działań profilaktycznych w zakresie prewencji zaburzeń rozwoju dzieci i młodzieży, zwłaszcza w społecznej i emocjonalnej sferze funkcjonowania, należy zapewnienie im jak najlepszych warunków wychowywania (WHO, 2003, s. 4). Od wielu lat postuluje się także, aby w programach edukacyjno-profilaktycznych, którymi obejmuje się dzieci i młodzież oraz ich opiekunów z różnych środowisk, szczególny nacisk został położony na trening umiejętności społecznych (Gmitrowicz, 1999, s. 464). Na umiejętności społeczne składają się między innymi: panowanie

Dr MARIOLA T. KOZUBEK – adiunkt Katedry Nauk o Rodzinie, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; adres do korespondencji: ul. Jordana 18, 40-043 Katowice; e-mail: mariola.kozubek@us.edu.pl

nad swoim postępowaniem, pokonywanie lęku, poprawne i twórcze porozumiewanie się w różnych sytuacjach, współdziałanie oraz przestrzeganie norm i zasad w grupie, radzenie sobie z porażką i w sytuacjach konfliktowych, zawieranie i podtrzymywanie przyjaźni, a także radzenie sobie z odrzuceniem i samotnością (Jegier, 2017, s. 40-45). Uprzywilejowanym miejscem kształtowania takich umiejętności jest przede wszystkim dom rodzinny. W nim, poprzez wzajemne relacje oraz normy i wzory zachowań, kształtuje się więź kulturowa – prototyp więzi społecznej (Dyczewski, 2002, s. 15-17). W domu rodzinnym dziecko uczy się przeżywać trud życia (Olbrycht, 2012), w nim przeżywa pierwszą szkołę miłości (Kornas-Biela, 2000). W domu rodzinnym dziecko „może osiągnąć optimum swojej doskonałości” (Rembierz, 1998, s. 41-57).

Wzorów rozumnego i odpowiedzialnego wychowania w rodzinie, szkole i organizacjach społecznych dostarcza dziedzictwo kulturowe chrześcijaństwa (Krąpiec, 2003, s. 5-6). Jego bogactwo dla pedagogiki polskiej wydobywa i ukazuje Janina Kostkiewicz (2013). Coraz częściej dostrzega się także pedagogiczną funkcję współczesnych ruchów i wspólnot kościelnych (Ożóg, 2012, s. 953), powstałych w chrześcijaństwie na przełomie XX i XXI wieku¹. Jan Paweł II postrzegał te ruchy jako żywą tkankę „wspólnoty eklezjalnej, która jest karmiona i ożywiana organicznie według szczególnej pedagogii pewnego charyzmatu” (Perzyński, 1997, s. 352). Dynamiczne zaangażowanie tychże ruchów w formowaniu młodych pokoleń do wspólnotowości, a także religijne założenia dotyczące relacji międzyosobowych – przyczyniają się do ukazywania młodym ludziom pozytywnej strony wszelkich trudności życiowych i możliwości ich pokonywania (Benedykt XVI, 2006). Szczególną wrażliwość wobec problemów współczesnej młodzieży okazuje papież Franciszek, który jeszcze jako arcybiskup Jorge Maria Bergoglio wypracował w Buenos Aires oryginalną koncepcję wychowania dzieci i młodzieży z „peryferii życia”. Jej istotą jest promowanie „kultury spotkania” poprzez działania edukacyjne w różnych środowiskach (Magister, 2016)². W roku 2013 Franciszek powołał międzynarodową organizację Scholas Occurrentes, która działa w 190 krajach, obejmując swym zasięgiem ponad 450 tysięcy szkół

¹ W 1999 roku w Niemczech ruchy katolickie i protestanckie Niemiec i Włoch zapoczątkowały formalną sieć ruchów i wspólnot chrześcijańskich, z czasem nazwaną „Miteinander für Europa”. Aktualnie należy do niej ponad 300 ruchów. Zob. <http://www.together4europe.org/>

² W roku 2001 koncepcja ta została oficjalnie uznana jako styl działania wychowawczego w dwóch argentyńskich stowarzyszeniach Escuelas de Vecinos (hiszp. Szkoły Dzielnicowe) i Escuelas Hermanas (hiszp. Szkoły Siostrzane). Główny kierunek działań edukacyjnych oparty jest na „trzech filarach”: nauczanie, sport, kultura. Tożsame z tą koncepcją są takie wymiary, jak: dialog, słuchanie, tożsamość, przynależność, integracja, mosty, pokój, harmonia, pakt edukacyjny, kultura spotkania, lepszy świat, nowy humanizm.

różnego szczebla, opierających proces wychowania na założeniach „kultury spotkania”. W wymiarze teoretycznym ta pedagogiczna myśl Franciszka jest opracowywana przez środowiska akademickie zrzeszone w sieci Cattedre Scholas, mającej swoją siedzibę na Uniwersytecie LUMSA w Rzymie (Franciszek, 2017). Franciszek, dostrzegając kruchość psychicznej kondycji młodych pokoleń, zachęca ich do pracy nad sobą, zapewniając o swoim towarzyszeniu. W przesłaniu na XXXIII Światowy Dzień Młodzieży pisze: „Łaska Boża dotyka owego «dzisiaj» waszego życia, «porywa» was takimi, jakimi jesteście, ze wszystkimi waszymi lękami i ograniczeniami, ale objawia także wspaniałe plany Boga! Wy, młodzi potrzebujecie poczucia, że ktoś naprawdę w was wierzy: wiedziecie, że Papież wam ufa; że Kościół wam ufa!” (2018).

W kontekście powyższego, wartościowego materiału analitycznego dostarcza doświadczenie wspólnoty wychowawczej katolickiego Ruchu Focolari (wł. Movimento dei Focolari), które ma swoje źródło w charyzmacie jedności jego założycielki – włoskiej nauczycielki Chiary Lubich (Carella, 2014). Hermeneutyka tego doświadczenia oraz wybranych tekstów i przemówień Lubich, skierowanych do dzieci i osób młodych, stanowi podstawowe źródło uczynionych tu analiz.

W artykule została ukazana rola religijnej wspólnoty dzieci i młodzieży w procesie kształtowania ich umiejętności pokonywania trudności. Artykuł jest podzielony na trzy części. W pierwszej przedstawiony został wpływ uwarunkowań społeczno-historycznych na kształt wspólnot dzieci i młodzieży, stanowiących miejsce ich integralnego wychowania oraz specyficznej formacji. W drugiej części opisane są formy i podstawy treści programowych, w zakresie kształtowania umiejętności pokonywania trudności. W części trzeciej ukazane są przykłady wspólnotowych działań dzieci i młodzieży. Działania te jawią się jako obszary kształtowania ich zdolności dostrzegania różnego rodzaju trudności i pokonywania ich.

1. WPLYW UWARUNKOWAŃ HISTORYCZNO-SPOŁECZNYCH NA KSZTAŁT WSPÓLNOT FORMACYJNYCH DZIECI I MŁODZIEŻY

Młodzież i dzieci są obecni w Ruchu od samych jego początków. Warto zauważyć, że sama Lubich zapoczątkowując Ruch miała zaledwie 23 lata, a towarzyszące jej osoby niewiele mniej (Torno, 2012, s. 17-25).

W kontekście podejmowanego w artykule tematu istotne znaczenie ma fakt, że charyzmatyczna intuicja Lubich sięga czasów drugiej wojny światowej, a zatem kontekstu psychologicznie bardzo złożonego i trudnego dla osób młodych. Lubich, odnosząc się do tego okresu podkreśla, że zarówno ona, jak i jej przyjaciółki

miały wówczas ambitne plany (studia, założenie rodziny, zaangażowanie w pracę zawodową, w sztukę itd.), których realizację w okrutny sposób przecięła wojna: „Widzieliśmy jak wszystko upada [...] poprzez te okoliczności Bóg unaoczniał nam marność wszystkiego, uchwyciliśmy się Boga, bo tylko Jego nic nie mogło zburzyć” (Lubich, 2007, s. 3). Przemijalność i tymczasowość młodzieńczych ideałów daje tym młodym dziewczętom fundamentalną lekcję konfrontacji z cierpieniem. Poszukiwanie „ideału, który nie przemienie”, doprowadza tę młodą nauczycielkę z Trydentu i studentkę filozofii do odkrycia, które sięga jej transcendencji: „Bóg jest miłością” (1 J 4,16) i kocha mnie nieskończenie (Torno, 2012, s. 16-17). Na zgliszczach materialnych i społeczno-psychologicznych tamtego okresu dokonuje ona radykalnego wyboru Boga jako ideału swojego życia, któremu chce służyć w każdej chwili, gdyż – jak stwierdza – nie wiadomo czy następna będzie. Ten woliwytwny akt konsekwentnie przemienia jej codzienne życie: niesie konkretną pomoc ofiarom wojny. Przykład jej radykalizmu pociąga wielu młodych i dorosłych różnych stanów i poglądów, dając początek wspólnotcie, którą mieszkańcy Trydentu nazwali *focolare*, to znaczy: ognisko domowe (Fondi, Zanzucchi, 2003).

Pasquale Ionata, włoski psycholog, zauważa, że owo odkrycie młodej Lubich, wyrażone w przekonaniu „Bóg jest Miłością”, ma bardzo istotne znaczenie w wymiarze psychicznym, a zwłaszcza w tym jego aspekcie, który dotyczy szacunku do samego siebie. Pozwala ono na „psychologiczne poczucie bezpieczeństwa, które nadaje sens i znaczenie życiu człowieka i cel całemu światu” (Ionata, 2003, s.157).

W poszukiwaniu owego sensu, ta rodząca się wspólnota dokonuje wnikliwej lektury Ewangelii, wydobywając z niej wzory zachowań oraz klucz do zrozumienia istoty ewangelicznego postępowania w tej dziejowej zawierusze. Urzeczywistnianie poszczególnych wskazań zawartych w Ewangelii, stopniowo kształtuje etos tego wszystkiego, co z czasem zostaje określone jako Ruch Focolari (Movimento dei Focolari). Należy podkreślić, że historycznie wydarzenia te mają miejsce na 20 lat przed Soborem Watykańskim II, który oczekiwał odnowy życia Kościoła, zwłaszcza w jego wymiarze wspólnotowym (KDK 23-24). Mirosław Vlk uważa, że w tym sensie duchowość Ruchu otworzyła nową drogę (Lubich, 2004, s. 7).

Jan Paweł II podczas wizyty w Międzynarodowym Centrum Ruchu Focolari w Rocca di Papa określi ów etos jako „radykalizm miłości”: „To dobrze, że znaleźliście tę drogę, to powołanie do miłości [...]! To jest iskra inspirująca tego wszystkiego, co się robi pod imieniem »Focolari«, wszystkiego, czym jesteście. W historii Kościoła było wiele radykalizmów miłości. Jest też wasz radykalizm miłości, wasz, Chiary, fokolarynów. Miłość otwiera drogę” (1984, s. 2).

W.M. Nowak – powołując się na Maxa Schelera – zauważa, że „jądrem określonego etosu są występujące w jego obrębie wzory osobowe” (2010, s. 25). Wobec tego można stwierdzić, że z pedagogicznego punktu widzenia doświadczenie Lubich i pierwszych wspólnot Ruchu – jako „osobowa ekspresja i konkretyzacja określonego typu wartości” – jest wzorcem osobowym, który ma fundamentalny wpływ na kształt wspólnot kolejnych pokoleń.

Z analizy doświadczenia wychowawczego wspólnot formacyjnych młodzieży Ruchu – nazwanych GEN (skrót od wł. *generazione nuova*), czyli drugie pokolenie³ (Lubich, 1999, s. 145) – wynika, że istotne znaczenie w kształtowaniu się ich tożsamości miał fakt, iż powstały one także w czasach niełatwych, bo w połowie lat sześćdziesiątych XX wieku, gdy kontestacja młodzieży Zachodu wobec rzeczywistości społecznej i politycznej wywołała swego rodzaju „rewolucję obyczajową”. Gdy w 1966 roku, podczas audiencji generalnej, papież Paweł VI pozdrowił grupę młodych należących do Ruchu Focolari, Lubich odczytała to jako potwierdzenie jej intuicji, że nadszedł czas, by znaleźli oni swoje formalne miejsce w jego strukturach (Lubich, 1998, s. 7). Rozpoczyna się jej osobisty, systematyczny, wychowawczy kontakt z młodymi, do których pisze w roku 1968: „Wszyscy wiemy, jak bardzo w tym roku świat studentów, świat młodzieży jest naznaczony demonstracjami, kontestacją, a nawet rewolucją, np. we Włoszech, Francji, Argentynie i USA [...]. A jednak Bóg [...] który przenika dogłębnie potrzeby każdego pokolenia, już dwa lata temu, pośród młodych na całym świecie wzbudził swój własny ruch kontestacyjny: bezkrwawą rewolucję, rewolucję miłości: rewolucję Gen” (1998, s. 60-61). Lubich uświadamia im, że miłość do Boga i bliźniego – jako fundamentalna wartość, która nadaje życiu poczucie sensu i celu – nie jest sentymentalizmem, entuzjazmem czy aktywizmem. Jeśli wyraża się poprzez bardzo konkretne postawy i zachowania, może zrewolucjonizować każde ich działanie, nadając nowy kształt wszystkim aspektom ich życia (1998, s.73; Kozubek, 2014, s. 150). Podstawy i główne kierunki działania związane z ową „rewolucją Gen” zostają określone szczegółowo w twórczym dialogu założycielki Ruchu z młodymi i są zawarte w zbiorze *Colloqui con i Gen [Rozmowy z Gen]* (1998, 1999, 2001). Natomiast dialog z dziećmi i adolescentami zaowocował określeniem podstaw ich formacji, opublikowanych w zbiorze trzech tomów zatytułowanych *Ai Gen 3 [Do Gen 3]* (1991, 1994, 2006).

³ Gen 2 to młodzież w wieku od 18 do 30 lat.

2. FORMY I WYBRANE TREŚCI PROGRAMOWE W FORMACJI WSPÓLNOTOWEJ

Wraz z rozwojem Ruchu powstawały specyficzne formy zaangażowania dla kolejnych pokoleń: w roku 1970 – GEN 3, obejmujące dzieci i adolescentów od 9 do 17 lat, a w roku 1984 – GEN 4, dla dzieci od 4 do 8 lat. W latach dziewięćdziesiątych zapoczątkowano także spotkania dla dzieci do lat trzech, a tę rzeczywistość określono mianem GEN 5.

Proces wychowawczy dzieci i młodzieży przebiega w kilkusobowych wspólnotach nazywanych „Unità GEN” [*Jedność Gen*] (Lubich, 1998, s.10), oraz we współdziałaniu z całym Ruchem Focolari. Częścią tego procesu jest także kształcenie: dla adolescentów jest to podstawowa wiedza katechetyczna, określana przez nich jako „teologia Gen” (kompilacja wiedzy katechetycznej), którą zdobywają podczas zajęć prowadzonych przez teologów i katechetów w ramach tzw. Scuola Mariana. Starsza młodzież zdobywa i uzupełnia wiedzę z zakresu teologii i katolickiej nauki społecznej, uczestnicząc w kursach on-line prowadzonych przez Università Popolare Mariana, z siedzibą w Rocca di Papa (Lubich, 1994, s. 34)⁴.

Od 2015 roku prowadzony jest Projekt Up2me, opracowany przez Movimento Famiglie Nuove i Movimento Ragazzi per l’unità we współpracy z Instytutem Uniwersyteckim Sophia. Dotyczy on wspierania harmonijnego rozwoju dzieci i adolescentów, poprzez formację sfery afektywnej i seksualnej, z uwzględnieniem sześciu konstytutywnych wymiarów osoby: cielesnego, emocjonalnego, intelektualnego, społecznego, duchowego i historyczno-środowiskowego. U podstaw antropologicznych tego programu jest założenie, że istotą istnienia człowieka, podstawą ontologiczną jest jego bycie w relacji („persona – relazione”). Program jest wdrażany w odrębnych grupach wiekowych: 9-11 lat, 12-14 lat, 15-17 lat (Zani, 2018, s. 5).

Formacja dzieci i młodzieży jest prowadzona przez animatorów przygotowanych profesjonalnie lub podczas specjalistycznych kursów dotyczących: duchowości jedności i wiedzy teologicznej, a także zagadnień z dziedziny psychologii, pedagogiki, nauk o komunikacji i społeczeństwie. Istotne miejsce wśród wychowawców i animatorów zajmują bezpośredni świadkowie, którzy wraz z Lubich współtworzyli Ruch Focolari. Są oni przekazywaniem całego dziedzictwa Ruchu, określanego jako „kultura jedności” (Italia, 2014; Lubich, 2007)⁵.

⁴ Zob.: <http://www.universitapopolaremariana.org/pl/>; <http://up2me.afnonlus.org/chi-siamo/>.

⁵ Konflikt, dialog, kultura jedności. 20-lecie honorowego doktoratu KUL dla Chiary Lubich, http://www.kul.pl/konflikt-dialog-kultura-jednosci-20-lecie-honorowego-doktoratu-kul-dla-chiary-lubich,art_68162.html

Źródłem i podstawą treści programu wychowania i samowychowania we wspólnotach Ruchu jest Ewangelia Jezusa, ujęta w programie formacyjnym jako *duchowość jedności*, która ma „wyraźny wymiar wspólnotowy” (Lubich, 2004, s. 46). Analiza jej głównych założeń pokazuje, że duchowość jest tu rozumiana jako konkretny styl życia (Chmielewski, 2012, s. 249-259). W przemówieniu z okazji otrzymania Nagrody UNESCO za Wychowanie dla Pokoju Lubich wyjaśnia, że ów styl jest oparty na chrześcijańskich wartościach, ale także otwarty na podobne w innych religiach i kulturach (2007, s. 45).

Radykalny wybór miłości jako wartości, która wyznacza program życia, ma prowadzić młodych do przemiany ich życia osobistego, a dzięki sile wspólnoty – do przemiany życia społecznego. Ów cel młodzi w Ruchu wyrażają w krótkiej dewizie: „Zmienić samych siebie, aby zmienić świat. Zmienić świat, aby zmienić samych siebie” (Fondi, Zanzucchi, 2003, s. 247). We wspomnianym przemówieniu w UNESCO Lubich stwierdza: „Każdy, kto chce usunąć góry nienawiści i przemocy, staje przed olbrzymim i trudnym zadaniem. Co jednak jest niemożliwe dla milionów ludzi odizolowanych i podzielonych, wydaje się możliwe dla ludzi, którzy miłość wzajemną, wzajemne zrozumienie i jedność uczynili motorem swego życia [...]”. Wymaga to „zaangażowania, codziennego wdrażania, poświęcenia, [gdyż] nie da się dokonać na tym świecie niczego dobrego, użytecznego, owocnego, jeśli nie poznało się, nie zaakceptowało trudu, cierpienia, a jego sens i znaczenie odnajduje w krzyżu” (2007, s. 48).

Miroslav Vlk uważa, że „żyjąc duchowością jedności unika się niebezpiecznych ekstremizmów: zarówno tego, aby się utożsamić wewnętrznie z rozległą kulturą współczesną, jak też ucieczki w sterylne uduchowienie” (Lubich, 2004, s. 7).

W świetle czynionych tu analiz dotyczących kształtowania umiejętności pokonywania tego, co w życiu trudne, cenne są refleksje Ionaty, który odnosząc się do fundacyjnego doświadczenia założycielki Ruchu uważa, że gdy człowiek uzyska szacunek do siebie, będzie umiał zrelatywizować własne „ja” i uwolnić się od wszelkich wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań, będzie zdolny zaakceptować siebie takiego, jakim jest i zestroić swoją wolę „z wolą transcendentalną”, a ponieważ będzie umiał „wykraczać poza siebie w innym”, osiągnie „doskonałość psychologiczną”, która umożliwi jego samorealizację (Ionata, 2003, s. 155-156; por. Kozubek, 2016)⁶. Ta myśl może być kluczem interpretacyjnym do zrozumienia poszczególnych zasad *duchowości jedności*, którymi są konkretne zdania z Ewangelii, nadające kierunek postępowania i określające jakość

⁶ Ionata nazywa to „psychologią interpersonalną” lub „kolektywną”, gdyż dokonuje się pomiędzy osobami.

wielopłaszczyznowych relacji człowieka. Przytaczamy wybrane refleksje Lubich, które rzucają światło na wychowanie do pokonywania trudności⁷.

– W relacji do Boga: „Nie każdy, który Mi mówi: «Panie, Panie!», wejdzie do królestwa niebieskiego, lecz ten, kto spełnia wolę mojego Ojca, który jest w niebie” (Mt 7,21). Zdaniem Lubich, odczytywanie również w trudnych okolicznościach życia „woli Bożej” i podejmowanie wysiłku do wypełniania jej, nie jest alienacją lub ostatecznym poddaniem się mniej pomyślnemu losowi, lecz przyczynia się do rozwoju człowieka, uruchamiając jego kreatywność, która pozwala mu na wyrażanie swojej osobowości (1985, s. 144). Taka perspektywa, z wychowawczego punktu widzenia, pokazuje, że należy wspomagać wychowanka w jego podejściu do trudnych sytuacji, ukierunkowując go na dostrzeganie w nich możliwości pogłębiania osobowej relacji z Bogiem, lecz także obudzenia i rozwijania w nim samym: odwagi, męstwa, zaradności i umiejętności pokonywania swoich słabości.

– W relacji do samego siebie: „Bóg jest Miłością” (J 4,8.16). O swoim doświadczeniu związanym z tą prawdą Lubich tak pisze do nastolatków: „nie wiem, jak wam to wyjaśnić, lecz prawdą jest, że w tym zniszczeniu, w bliskim kontakcie ze śmiercią, na ruinach i zgliszczach, pośród przerażających nalołów niosących śmierć, nasze serca dotknęło jakby olśnienie, było ono tak bardzo mocne, że pomagało nam prawie zapomnieć o wojnie i rzeziach, i porwało nas bardzo mocnym światłem: Bóg jest Miłością i nie umiera. Stało się tak, jakby z samego środka tych ruin, delikatny głos wzywał każdą z nas, pierwsze Gen: «Chiara, Dori, Natalia [...] pójdzcie za mną. Głoście całemu światu, że Ja jestem, i że jestem Miłością» [...] i niezależnie od cierpienia duszę ogarniał pokój” (1976, s. 35).

Lubich jest przekonana, że świadomość miłości Boga do człowieka nadaje sens jego życiu i pokazuje mu cele, jakie ma zrealizować w świecie: uzdalnia go do „przekraczania” siebie z miłości do drugiego i tworzenia wspólnoty społecznej (2007, s. 322-323). Ponadto, postrzeganie Boga jako Ojca – który jak prawdziwy wychowawca wymaga i wychowuje do odpowiedzialności – przywraca poczucie istnienia najwyższego Ojcostwa (2000, s. 314-315). Marian Nowak zauważa, że „ukazywanie ojcostwa Boga stanowi centralny punkt chrześcijańskiej pedagogii, czego odbiciem na płaszczyźnie stosunków międzyludzkich jest braterstwo” (1993, s. 3).

– W relacji do wspólnoty: „Miłujcie się wzajemnie, tak jak Ja was umiłowalem” (por. J 13,34). Lubich przyznaje, że wprawdzie jest to motywacja natury religijnej, lecz przynosi ona niezwykle skutki w wychowaniu, a zwłaszcza w roz-

⁷ Szerzej piszę o tym w: *Wychowanie do wiary w rodzinie – propozycja duchowości jedności*, „Homo Dei” 1 (2014), s. 23-36.

wijaniu relacyjnego wymiaru osoby, którą określa jako „człowiek-ikona Trójcy Świętej [...] zdolny do nieustannego wychodzenia poza siebie w rzeczywistość Jezusa obecnego we wspólnocie” (2007, s. 319-320). Marek Chmielewski zauważa, że: „Wspólnotowość jako znamienne dla wszystkich fokolarinów styl życia chrześcijańskiego ma swe źródło w doświadczeniu miłości Boga i jest zarazem dążeniem do odwzorowywania jedności Osób Przenajświętszej Trójcy” (2012, s. 249-259).

Punktem odniesienia dla jakości życia we wspólnocie są słowa: „Gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18,20). Lubich na podstawie oceny życia wspólnotowego w Ruchu stwierdza, że jest to doświadczenie „relacji trynitarniej, najbardziej autentycznej wrażliwości społecznej, najprawdziwszego poczucia społecznego, gdzie dokonuje się [...] synteza między pedagogicznymi wymaganiami jednostki a pedagogicznymi wymaganiami z zakresu tworzenia wspólnoty” (2007, s. 319).

– Wobec każdego człowieka: „Cokolwiek uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, Mnieście uczynili” (Mt 25,40). Lubich stwierdza, że: „Każde spotkanie z drugim człowiekiem nie tylko potwierdza fakt, że (drugi) jest odrębny ode mnie, że jest mi równy, transcendentny jak ja, ale sprawia, że również «ja jestem. Jedynie miłość szanuje odmienność»” (2007, s. 323). Strategią, którą proponuje się w relacji do każdego, jest „Sztuka miłowania”, która wymaga tego, by: miłować wszystkich, miłować jako pierwszy, miłować jak siebie samego, jednoczyć się, widzieć Jezusa w każdym, miłować się wzajemnie (Lubich, 2005). Każde z tych zadań wymaga nieustannego przekraczania samego siebie, zwłaszcza w sytuacjach trudnych. Wobec powyższego można postawić zasadnicze pytanie: „dlaczego tak postępować?”. Odpowiedź Lubich jest uzasadnieniem natury antropologicznej: „Ten, kto jest obok mnie, został stworzony jako dar dla mnie, a ja zostałam stworzona jako dar dla tego, kto jest obok mnie. Na ziemi wszystko ze wszystkim jest w relacji miłości: każda rzecz z każdą rzeczą. Trzeba jednak być Miłością, aby odnaleźć złotą nic, łączącą byty” (1997, s. 143).

Dla wszystkich wymienionych poziomów relacji wspólnym mianownikiem jest ta zasada *duchowości jedności*, która odnosi się do słów Jezusa wyrażonych w wołaniu: „Boże mój, Boże mój, czemuś mnie opuścił” (Mt 27,46; Mk 15,34). Zasada ta ukazuje, jakie znaczenie i sens cierpieniu człowieka nadaje się w Ruchu. Lubich podkreśla, że Jezus przezwyciężył to cierpienie opuszczenia („Ojcze, w Twoje ręce powierzam ducha mego”, Łk 23,46), a fakt ten „uczy patrzenia na trudności, przeszkody, próby, wysiłki, błędy, upadki – jako na rzeczywistości, którym trzeba stawić czoła, które trzeba przezwyciężać”. Dlatego w Ruchu przykłada się wiele uwagi do wychowywania do tego, co trudne (2007, s. 317).

W odpowiedzi na pytanie: „co zrobić, gdy pojawia się cierpienie, jak je przyjąć, ukochać?” – Lubich wyjaśnia chrześcijańską logikę cierpienia: „Nie da się ukochać cierpienia jako takiego, gdyż ono jest niebytem: choroba jest brakiem zdrowia, cierpienie, smutek są brakiem radości. Cierpienie zawsze jest czymś negatywnym. Natomiast ukochać należy Jezusa ukrzyżowanego i opuszczonego, który jest obecny w każdym cierpieniu i w każdej osobie cierpiącej”. A dalej podaje konkretne wskazówki jak to zrobić: „Trzeba skupić się w głębi serca i powiedzieć: «Jezu chcę Cię naśladować, także na krzyżu, także w opuszczeniu i teraz mam ku temu okazję» [...]. A następnie należy od razu skierować się z miłością ku bratu, albo kontynuować to, co się robiło w danym momencie” (2007, s. 16-17).

Szczególną wrażliwość na konkretne „bycie darem” można dostrzec w licznych działaniach młodzieży. Analiza celów, jakie wyznaczają w poszczególnych projektach pomocowych – odnowy lokalnych społeczności, lecz także w wymiarze globalnym – dążenia do pokoju na świecie – pokazuje, że silne więzi w tych wspólnotach, budowane na bazie ewangelicznych wymagań, uzdalniają tych młodych do podejmowania wielkich wyzwań.

3. WSPÓLNOTOWE DZIAŁANIA MŁODZIEŻY OBSZARAMI KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI DO POKONYWANIA TRUDNOŚCI

Papież Paweł VI, zwracając się do młodych *Gen* podczas audiencji generalnej w 1972 roku, ukazał ich tożsamość, podkreślając znaczenie ponownego odkrycia Ewangelii w dążeniu do realizacji najwyższych ideałów, i zachęcając ich do dawania świadectwa życia najwyższymi wartościami ludzkimi:

„«Gen», jak was nazywają w waszym Ruchu, oznacza «nowe pokolenie». Nazwa ta odzwierciedla najlepsze aspiracje i najwyższe dążenia współczesnej młodzieży, która marzy o społeczeństwie bardziej ludzkim, sprawiedliwym i braterskim. Ten świat, który zamierzacie odnowić według waszych marzeń, potrzebuje ponownego odkrycia Ewangelii. Do was należy wyznaczenie drogi. Wy musicie własnym przykładem pokazać, że najwyższe wartości ludzkie wyraża konsekwentnie i wiernie przeżywane chrześcijaństwo, a wiara nie proponuje jedynie nowej wizji człowieka i wszechświata, lecz daje także wewnętrzną siłę, która uzdalnia do przeprowadzenia takiej odnowy” (1972, s. 146).

Podążanie młodych pokoleń Ruchu do realizacji takiego celu dokonuje się w działaniu na rzecz innych, poprzez inicjowanie konkretnych akcji i projektów na płaszczyźnie lokalnej i światowej. Są one prowadzone przez ruchy o szerokim

zasięgu, które GEN animują. Są to: dla dzieci i adolescentów – Ruch Dzieci dla Jedności (powstał w 1987 roku), a dla młodzieży (18-30 lat) – Ruch Młodzi dla Zjednoczonego Świata (powstał w roku 1985).

Do najbardziej rozpowszechnionych inicjatyw Ruchu Młodzi dla Zjednoczonego Świata należą:

1) *Frammenti di fraternità*, czyli Cząstki braterstwa. Są to działania podejmowane lokalnie na płaszczyźnie socjalnej – w dziedzinie kultury, sportu, środków społecznego przekazu, a ich celem jest przekształcanie i poprawianie warunków życia w danym środowisku. Używa się określenia „cząstki” (lub w dosłownym tłumaczeniu „fragmenty”), ponieważ dotyczą one wycinka jakiejś rzeczywistości lokalnej: akcje na rzecz dzieci ulicy, ludzi bezdomnych, osób w podeszłym wieku, osób niepełnosprawnych, więźniów, imigrantów (Fondi, Zanzucchi, 2003, s. 250).

2) *Settimana Mondo Unito*, czyli Tydzień dla Zjednoczonego Świata (TZŚ). Celem tej inicjatywy jest uwrażliwianie instytucji społecznych i samorządowych, organizacji religijnych oraz środków społecznego przekazu na propagowanie idei jedności, poprzez ukazywanie działań podejmowanych na rzecz solidarności międzyludzkiej.

3) *Progetto Africa* (Projekt Afryka). Projekt, prowadzony od roku 2000, ukierunkowany jest na zbliżanie młodych różnych kultur, poprzez konkretne działania pomocowe na rzecz tego kontynentu: zawiązywanie relacji wzajemności w systemie tzw. krajów bliźniaczych/partnerskich; gromadzenie środków materialnych dla wspierania ścieżki edukacyjnej swoich rówieśników, inicjatyw prowadzonych w afrykańskich ośrodkach Ruchu Focolari; staże młodych Europejczyków w szpitalach oraz instytucjach edukacyjnych (Zimmerman, Arakaki, 2002, s. 28-29).

4) *United World Project* (Projekt Świat Zjednoczony). Projekt realizowany od roku 2015 w całym świecie, we współpracy z organizacją pozarządową New Humanity, a także przez akcję Programu Komisji Europejskiej „Młodzież w Działaniu”, który aktualnie jest częścią szerszego programu Erasmus plus⁸. W manifest programowym *United World Project*, skierowanym do: Instytucji Międzynarodowych i Narodowych, Przywódców Religijnych, Przedstawicieli Kultury, Sztuki i Sportu, Ludzi Dobrej Woli, młodzi piszą: „Aby osiągnąć uniwersalne braterstwo nie wystarczy dobra wola jednostki; jesteśmy mocno przekonani, że potrzebne jest bezpośrednie działanie polityczne, by zwalczyć przyczyny konfliktów i warunki powodujące nierówności”. Postulują zatem, aby: „zredukować finansowanie produkcji broni z publicznych pieniędzy, w celu zagwarantowania większych zasobów finansowych na rozwój [...]; zmniejszać nierówności, aby zwalczyć ekstremalne ubóstwo [...]; zrewidować obecne modele rządzenia, gdyż

⁸ <http://www.unitedworldproject.org/en/4peace.html>

potrzebna jest bardziej demokratyczna kontrola w wyborze polityki ekonomicznej i monetarnej [...]; przyjąć model zorganizowanej praworządności przeciwstawiającej się zjawiskom przestępczym, takim jak: handel narkotykami, handel ludźmi i nielegalne wykorzystywanie środowiska; kontynuować wysiłki w kierunku zagwarantowania powszechnego nauczania na poziomie podstawowym [...]" (2015, s. 1-2).

Cechą specyficzną wszystkich działań młodych pokoleń Ruchu, nie tylko tych wymienionych, jest wspólnotowość. Wyraża się ona we wspólnym podejmowaniu decyzji, przekazywaniu sobie na bieżąco informacji o podejmowanych akcjach, komunikowaniu sobie doświadczeń związanych z działaniami na rzecz osób trzecich, łączeniu akcji w wymiarze międzynarodowym, a także współpracy ze strukturami dorosłych członków Ruchu. Główny kierunek tych działań Lubich tak określa: „aby dobrze kochać, należy dostrzegać w trudnościach, nieprawidłowościach i cierpieniach tego świata nie tylko zło, któremu trzeba zaradzić, lecz odkrywać w tym wszystkim oblicze Chrystusa, który nie gardzi żadną ludzką nędzą. To On jest odskocznią, która, w nas chrześcijanach, wyzwala nową energię bycia dla drugiego”. Lubich dostrzega też, że miłość w wymiarze wzajemności staje się prawem regulującym relacje międzyosobowe i wspólnotowe (Lubich, 1988, s. 8, 11).

W 2006 roku w 40. rocznicę powstania GEN, Chiara Lubich skierowała do młodych Przesłanie: „Czy chcecie dać z siebie maksymalnie wszystko dla celu, który sobie wyznaczyliśmy – budowania w świecie królestwa Miłości? Złączcie się ze Słowem Bożym i nigdy się od niego nie odłączajcie. Jest to słowo, które pochodzi z Wysokości, więc ma moc z Wysoka, jest duchem i życiem. Ufam wam, Gen, że nadal będziecie przynosili prawdziwą autentyczną miłość, jaką Bóg ukazywał wam poprzez charyzmat jedności z pokolenia na pokolenie” (2007).

Działania prowadzone w świecie przez młodych i adolescentów Ruchu zdają się potwierdzeniem ich tożsamości i wierności dokonywanym wyborom w świetle charyzmatu jedności.

PODSUMOWANIE

Z przedstawionej analizy doświadczenia fundacyjnego oraz wybranych przemówień i przesłań Chiary Lubich do młodych pokoleń Ruchu wynika, że wspólnoty dzieci i młodzieży Ruchu jawią się jako miejsce kształtowania umiejętności pokonywania trudności. Jakkolwiek źródłem tych wspólnot jest charyzmat i doświadczenie natury religijnej, to jednak formacja w nich nie jest zawężona do spraw wiary (wychowania religijnego), lecz obejmuje wszystkie płaszczyzny życia młodego człowieka. Dzieje się tak ze względu na samą naturę tych wspólnot –

uwarunkowaną takimi czynnikami społeczno-historycznymi, które wyzwalały potencjał do pokonywania trudności – jak również z racji odniesienia do transcendencji człowieka. Głównym celem formacji jest wspomaganie dzieci i młodych w ich dążeniu do doskonałości w miłości, postrzeganej jako fundamentalna wartość w rozwoju osobistym oraz w relacji do świata i każdego człowieka. Działania edukacyjne Ruchu prowadzone są na podstawie zwartej programu, dotyczącego wspierania integralnego rozwoju osoby oraz jej życia dla innych, poprzez uczestnictwo we wspólnocie. Spośród tysięcy tekstów pozostawionych przez Lubich, wartych dogłębnej analizy, przytaczam fragment z 1999 roku, streszczający istotę wychowania i samowychowania do pokonywania tego, co trudne. Lubich pisze do młodych: „nasz ideał ma dwa oblicza: pierwsze to jedność, co oznacza miłować się wzajemnie z gotowością oddania życia jeden za drugiego; drugie oblicze wskazuje na narzędzie, które do tego prowadzi: wysiłek, trud, gotowość cierpienia, a wszystko po to, aby świat stawał się jedną rodziną. Jesteście młodzi, nie może wam zabraknąć odwagi. Jeśli my daliśmy rady, to dlaczego nie wy?” (1999).

Idee Lubich, dotyczące jej myśli i doświadczenia pedagogicznego, są mało znane w Polsce, mimo że zostały docenione przez międzynarodowe środowiska kultury (Nagroda Templetona – 1977; Nagroda UNESCO: Wychowanie dla Pokoju – 1996; Nagroda Praw Człowieka – Rady Europy – 1998), a także na płaszczyźnie akademickiej, o czym świadczą przyznane jej przez 16 uczelni na świecie tytuły doktora *honoris causa*, między innymi w zakresie nauk społecznych (Katolicki Uniwersytet Lubelski, 1996), z psychologii (Uniwersytet Maltański, 1999) i z pedagogiki (Uniwersytet Ameryki w Waszyngtonie, 2000). Fakt ten jest pewnego rodzaju wyzwaniem do pogłębienia refleksji nad dziedzictwem Chiary Lubich w poszukiwaniu inspiracji także dla polskiej myśli pedagogicznej.

Przedstawione na początku artykułu motto, zaczerpnięte z przesłania Jana Pawła II do polskiej młodzieży: „Musicie od siebie wymagać, nawet gdyby inni od Was nie wymagali”, zdaje się współbrzmieć z programem formacyjnym, jaki Lubich stawia młodym pokoleniom Ruchu Focolari. Ewangeliczne treści, składające się na ów program, dopełnione świadectwem Założycielki i pierwszych pokoleń Ruchu, kształtują tożsamość indywidualną i wspólnotową kolejnych pokoleń, czyniąc całe dziedzictwo Ruchu „kulturą jedności”, która jawi się jako źródło cennych wskazań dla współczesnej myśli pedagogicznej.

BIBLIOGRAFIA

- BARONI, M., RICCIARDI, F. (2014). Genesi e significato del Progetto Mondo Unito. W: M. BARONI, F. RICCIARDI (red.), *Atlante della fraternità universale. Realizing fraternity. Dossier United World Project*. Prima edizione (s. 15-30). Roma: Città Nuova.
- BENEDYKT XVI (2006). Przemówienie podczas spotkania z zakonnikami, zakonnkami, seminarzystami i przedstawicielami ruchów kościelnych, Jasna Góra, 26 maja 2006 r. *L'Osservatore Romano*, 6-7.
- CARELLA, N. (2014). *Silvia prima di Chiara. La ricerca di una strada nuova*. Roma: Città Nuova Editrice.
- CHMIELEWSKI, M. (2012). Duchowość Chiary Lubich i Ruchu Focolari. *Duchowość w Polsce*, 14, 249-259.
- DYCZEWSKI, L. (2002). *Więź między pokoleniami w rodzinie* (s. 15-17). Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- FONDI, E.M., ZANZUCCHI, M. (2003). *Un popolo nato dal Vangelo. Chiara Lubich e i focolari*. Milano: San Paolo.
- FRANCESCO (2017). In occasione del III Congresso Internazionale delle 'Cattedre Scholas'. "Tra l'università e la scuola: costruire la pace attraverso la cultura dell'incontro". Università Ebraica di Gerusalemme, 2-5 luglio 2017. PDF, https://w2.vatican.va/content/francesco/it/messages/pont-messages/2017/documents/papa-francesco_20170705_videomessaggio-universita-ebraica.pdf
- FRANCISZEK (2018). Orędzie na 33. Światowy Dzień Młodzieży, Watykan, 11 lutego, https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/messages/youth/documents/papa-francesco_20180211_messaggiogiovani_2018.html
- GIOVANNI PAOLO II (1984). Ai Membri del Movimento dei Focolari. Centro Internazionale "Mariapoli". Rocca di Papa, Domenica, 19 agosto 1984. PDF. La Santa Sede: Libreria Editrice Vaticana. PDF. 2-4.
- GLÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY (2011). Departament Badań Demograficznych. Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski w latach 2000-2010 (s.10). Warszawa.
- GMITROWICZ, A. (1999). Społeczne i psychiatryczne uwarunkowania prób samobójczych u młodzieży. *Postępy Psychiatrii i Neurologii*, 8, 457-464.
- GRABOWSKA, A., KNOPP, K.A., PAŻ, E. (2015). Program treningu kompetencji społecznych dla dzieci pt. „Integracja – empatia – komunikacja”. *Kwartalnik Naukowy*, 1(21), 95-116.
- IONATA, P. (2003). *W poszukiwaniu harmonii* (s.155-156). Poznań: W Drodze.
- ITALIA, P. (2014). *Per una cultura dell'unità. Il pensiero di Giuseppe Maria Zanghi*. Rosollini: Impronta.
- JEGIER, (2017). Trening umiejętności społecznych dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. W: A. JEGIER, B. SZUROWSKA (red.), *Umiejętności społeczne dzieci. Kształtowanie rozwoju emocjonalno-społecznego dzieci w normie rozwojowej i dzieci ze specjalnymi potrzebami* (s. 38-49). Warszawa: Difin SA.
- KORNAS-BIELA, D. (2000). *Rodzina: źródło życia i szkoła miłości*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- KOSTKIEWICZ, J. (2013). *Kierunki i koncepcje pedagogiki katolickiej w Polsce 1918-1939*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- KOZUBEK, M. (2014). Wychowanie do wiary w rodzinie – propozycja duchowości jedności. *Homo Dei* 1, 23-36.
- KOZUBEK, M.T. (2014). Środowisko wychowawcze rodziny i Ruchu Focolari w doświadczeniu choroby błogosławionej Chiary Luce Badano. W: A. BARTOSZEK (red.), *Cierpienie – tajemnica i wyzwanie* (s. 142-160). Katowice: Emanuel.

- KOZUBEK, M.T. (2014). Wspólnotowórczy wymiar wychowania integralnego według pedagogii jedności. W: M.T. KOZUBEK (red.), *Jaka rodzina, takie społeczeństwo* (s. 276-296). Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- KOZUBEK, M.T. (2016). Wychowanie do przebaczenia w pedagogii jedności. *Paedagogia Christiana*, 2, 38, 105-126.
- KRĄPIEC, M. (2003). Przedślowie. W: D. ZALEWSKI, *Wychować człowieka szlachetnego* (s. 5-6). Lublin: Fundacja Servire Veritati IEN.
- LUBICH, Ch. (1986). *Tylko jedno*. Katowice: Księgarnia Św. Jacka.
- LUBICH, Ch. (1988). *Per una civiltà dell'unità. Convegno internazionale: Una cultura di pace per l'unità dei popoli. Castelgandolfo, 11-12 giugno 1988*. Archiwum Ruchu Focolari (Rocca di Papa).
- LUBICH, Ch. (1991). *Ai Gen 3*. 1971-75. Roma: Città Nuova Editrice.
- LUBICH, Ch. (1994). *Ai Gen 3*. 1975-1980. Roma: Città Nuova Editrice.
- LUBICH, Ch. (1997). *Scritti spirituali* (Vol. 1). Roma: Città Nuova Editrice.
- LUBICH, Ch. (1998). *Colloqui con i gen*. Anni 1966/1969. Roma: Città Nuova Editrice.
- LUBICH, Ch. (1998). La fondazione. W: Ch. LUBICH, *Colloqui con i gen*. Anni 1966/1969 (s.7). Roma: Città Nuova Editrice.
- LUBICH, Ch. (1998). Rivoluzione arcobaleno. W: Ch. LUBICH, *Colloqui con i gen*. Anni 1966/69 (s. 60-61). Roma: Città Nuova Editrice.
- LUBICH, Ch. (1999). *Colloqui con i gen*. Anni 1970/74. Roma: Città Nuova Editrice.
- LUBICH, Ch. (1999). Messaggio ai giovani. 26 aprile 1999. PDF (s. 2). Archiwum Centro Chiara Lubich: <http://www.centrochiaralubich.org/it/documenti/audio/1955-messaggio-ai-giovani.html>
- LUBICH, Ch. (2002). *Una cultura nuova per una nuova società. Discorsi in occasione del conferimento di lauree honoris causa, congressi e convegni 1996-2001*. Roma: Città Nuova Editrice.
- LUBICH, Ch. (2004). *Duchowość jedności nowa droga* (tł. zespół redakcyjny). Kraków: Fundacja Mariapoli.
- LUBICH, Ch. (2005). *Arte di amare*. Roma: Città Nuova Editrice.
- LUBICH, Ch. (2006). *Ai Gen 3*. 1981-1995. Roma: Città Nuova Editrice.
- LUBICH, Ch. (2007). Charyzmat jedności i pedagogika. W: Ch. LUBICH, *Charyzmat jedności* (s. 319-321). Kraków: Fundacja Mariapoli, Wydawnictwo M.
- LUBICH, Ch. (2007). Charyzmat jedności i psychologia. W: Ch. LUBICH, *Charyzmat jedności* (s. 322-326). Kraków: Fundacja Mariapoli, Wydawnictwo M.
- LUBICH, Ch. (2007). Nowy styl życia chrześcijańskiego. W: Ch. LUBICH, *Charyzmat jedności* (s. 45-49). Kraków: Fundacja Mariapoli, Wydawnictwo M.
- LUBICH, Ch. (2007). Per una cultura di comunione. *Nuova Umanità*, XXIX (2007/4-5), 172-173, 455-461.
- LUBICH, Ch. (2007). Przesłanie do Gen, Rocca di Papa, 5 stycznia 2007. Materiały nieopublikowane z Archiwum Ruchu Focolari w Polsce.
- LUBICH, Ch. GIORDANI, I. (2007). *Erano tempi di guerra. Agli albori dell'Ideale dell'unità*. Roma: Città Nuova Editrice.
- MAGISTER, S. (2016). "Scholas Occurrentes": Francis's Pedagogical Revolution. Roma: L'Espresso. Młodzież dla Zjednoczonego Świata (2015). Apel. PDF. <http://www.unitedworldproject.org/en/download/polskie-polish/96-apel-uwp-2015/file.html>.
- NOWAK, M. (1993). Główne nurty współczesnej filozofii wychowania. *Kultura i Edukacja*, 2 (4), 5-10.
- NOWAK, W.M. (2010). Wspólnoty, wzory osobowe, postacie. W: M. ŻARDECKA-NOWAK, P. PACZKOWSKI (red.), *Wspólnota i wspólnotowość w filozofii dawnej i współczesnej* (s. 23-43). Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski.
- OLBRYCHT, K. (2012). Wychowanie w rodzinie, jako wychowanie do wartości domu. W: M.T. KOZUBEK (red.), *Dom, w którym rodzi się wspólnota. Rodzina, społeczeństwo, Kościół* (s. 55-69). Katowice: Księgarnia św. Jacka.

- OZÓG, T. (2012). Wychowanie chrześcijańskie w kościelnych ruchach religijnych. W: A. RYNIÓ (red.), *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością* (s. 953-962). Lublin: TN KUL.
- PAOLO VI (1999). Al Congresso dei gen durante l'udienza generale del 12 luglio 1972. W: Ch. LUBICH, *Colloqui con i gen. Anni 1970/1974* (s. 146). Roma: Città Nuova Editrice.
- PAOLO VI AL MOVIMENTO DEI FOCOLARI (1978). *Movimento Focolari*. Roma: Città Nuova Editrice.
- PERZYŃSKI, A. (1997). O naturze i posłannictwie ruchów kościelnych. Uwagi na marginesie nuczania Jana Pawła II. *Łódzkie Studia Teologiczne*, 6, 341-353.
- REMBIERZ, M. (1998). Egzystencjalne i aksjologiczne doświadczenie domu rodzinnego. W: L. DYCZEWSKI, D. WADOWSKI (red.), *Kultura dnia codziennego i świątecznego w rodzinie* (s. 41-57). Lublin: RW KUL.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II (2002). Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym 'Gaudium et spes'. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje* (s. 543-544). Poznań: Pallottinum.
- ŚWIATOWA ORGANIZACJA ZDROWIA. POLSKIE TOWARZYSTWO SUICYDOLOGICZNE (2003). *Zapobieganie samobójstwom. Poradnik dla nauczycieli i innych pracowników szkoły* (tł. B. Mroziak) (s.4). Genewa-Warszawa.
- TORNO, A. (2013). *Chiara Lubich. Życie i dzieło* (tł. K. Kozak). Poznań: Drukarnia i Księgarnia Św. Wojciecha, Warszawa: Fundacja Mariapoli.
- VANDERBROEK, G., CAMOZZI, M. (2005). *Il dado dell'amore. Con i bambini alla scoperta della vita con Dio*. Roma: Città Nuova Editrice.
- VLK, M. (2004). Przedmowa. W: Ch. LUBICH, *Duchowość jedności nową drogą* (s. 7). Kraków: Fundacja Mariapoli.
- ZANI, A.V. (2017). Presentación. W: C. ROSSA, V. CARLEVALIS COLONETTI (red.), *Custodiar la infancia* (s. 5-8). Buenos Aires: Ciudad Nueva.
- ZIMMERMANN, M., ARAKAKI, M. (2002). African Cafè in Giappone. *Mariapoli*, 12, 28-29.

WSPÓLNOTA DZIECI I MŁODZIEŻY RUCHU FOCOLARI MIEJSCEM KSZTAŁTOWANIA UMIEJĘTNOŚCI POKONYWANIA TRUDNOŚCI

Streszczenie

Coraz bardziej obniżający się poziom kondycji psychicznej młodych pokoleń, zauważalny zwłaszcza w sytuacjach trudnych, konfliktowych i wymagających samodzielności w działaniu, jest istotnym wyzwaniem dla pedagogów i wychowawców. Wśród wielu programów ukazujących działania profilaktyczne w zakresie prewencji zaburzeń rozwoju dzieci i młodzieży, zwłaszcza w społecznej i emocjonalnej sferze funkcjonowania, warte uwagi są te, które dotyczą działań formacyjnych, podejmowanych we wspólnotach dzieci i młodzieży, powstałych w chrześcijaństwie na przełomie XX i XXI wieku. Do takich należy Ruch Focolari, zainicjowany w czasie drugiej wojny światowej przez młodą nauczycielkę Chiarę Lubich (1920-2008). Doświadczenie wspólnoty wychowawczej Ruchu dostarcza wartościowego materiału analitycznego. Hermeneutyka tego doświadczenia oraz wybranych tekstów i przemówień Lubich, skierowanych do dzieci i osób młodych, stanowi podstawowe źródło uczynionych tu analiz. Wynika z nich, że działania formacyjne w Ruchu są prowadzone na podstawie zwartej programu wspierania integralnego rozwoju osoby oraz jej życia dla innych, poprzez uczestnictwo we wspólnocie. Przyjęte w Ruchu założenia dotyczące transcendencji człowieka, relacji międzyosobowych oraz stosunku do świata, pozwalają ukazywać młodym ludziom pozytywną stronę wszelkich trudności życiowych. Jakkolwiek źródłem tych założeń jest charyzmat i doświadczenie natury religijnej, to jednak formacja w tych wspólnotach nie jest zawężona do spraw wiary (wychowania religijne-

go), lecz obejmuje wszystkie płaszczyzny życia młodego człowieka, i w tym sensie wspólnoty te jawią się jako miejsce kształtowania umiejętności do pokonywania tego, co w życiu trudne.

Wychowawcze idee Lubich znajdują zastosowanie w różnych kulturach na całym świecie. Zostały też docenione przez znaczące środowiska kultury i nauki, czego wyrazem są między innymi: Nagroda Templetona, Nagroda UNESCO za Wychowanie dla pokoju, Nagroda Praw Człowieka – Rady Europy, a także 16 doktoratów *honoris causa*, w tym z pedagogiki na Uniwersytecie Ameryki w Waszyngtonie (2000). Przedstawiona refleksja może być przyczynkiem do dalszych analiz, jako że doświadczenie wychowawcze Lubich i jej myśl pedagogiczna w Polsce są mało znane.

Słowa kluczowe: wychowanie do pokonywania trudności; wspólnota; Ruch Focolari; Chiara Lubich

CHILDREN AND YOUTH COMMUNITY
OF THE FOCOLARE MOVEMENT AS A PLACE
WHERE THE ABILITIES TO OVERCOME OBSTACLES ARE SHAPED

S u m m a r y

The psychological condition of young generations is getting poorer and poorer, which can be observed especially in difficult and conflict situations that require independent actions. This is a considerable challenge faced by teachers and educators. Looking at a range of programs involving measures aimed at preventing developmental disorders in children and young people, in particular concerning the social and emotional sphere of their functioning, it is worthwhile paying attention to those dealing with formative activities undertaken as part of Christian children and youth communities founded at the turn of the 20th and 21st century. One of them is the Focolare Movement, established during the second world war by a young teacher Chiara Lubich (1920-2008). Experiencing the educational community of the Movement is a source of valuable material for analyses. This experience, along with selected texts and speeches of Lubich addressed at children and young people and analyzed from a hermeneutic perspective, constitute the basic source of the present analyses. What follows from them is that formative actions within the Movement are conducted based on a coherent program that supports an integral development of a person as well as the idea of living for others through the participation in the community. The assumptions accepted by the Movement pertaining to transcendence of the human being, interpersonal relations, and the attitude to the world allow for demonstrating to young people that any life obstacle may have a positive side to it. Although the source of these assumptions are religious charisma and experience, such formation performed by the communities is not restricted to the faith-related issues only (i.e. religious education) but includes all areas of life of young people. Seen from this angle, communities seem to be a place for shaping the abilities to overcome life difficulties.

The educational ideas of Lubich are applied in diverse cultures around the world. Also, they have been recognized by significant scientific and religious circles, which can be demonstrated by the following distinctions: the Templeton Prize, the UNESCO Prize for Peace Education, the Human Rights Prize awarded by the Council of Europe, as well as 16 honorary doctorate degrees, including an honorary doctorate in education studies awarded by the American University in Washington (2000). The author's considerations may serve as a basis for further analyses, especially given that the educational experience and pedagogical ideas of Lubich are relatively unknown in Poland.

Key words: education to overcoming obstacles; community; Focolare Movement; Chiara Lubich